

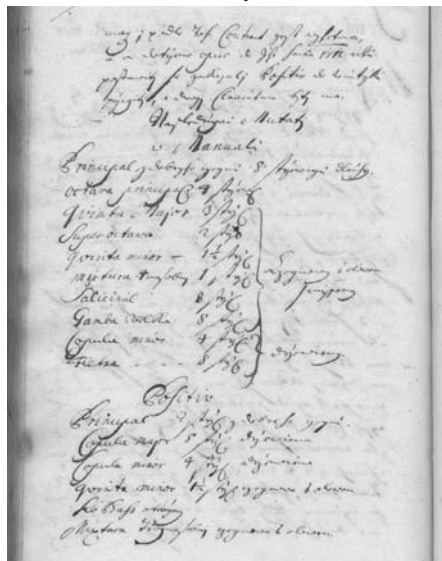
Příběh mělnických varhan a historie jejich obnovy

1. dějství (1711 – 1890)

Hudba je věrným průvodcem každého z nás životem. A skutečně každého, neboť díky své rozmanitosti nabízí nepřeberně množství rytmů, obsahů, nálad, ... Mezi hudebními nástroji patří výsadní postavení královskému nástroji – varhanám, které byly dříve výsadou sakrálních prostorů. V nich zní při obřadech, ale mnohdy i při koncertech. Tehdy nám umožní vnímat jiný svět, v němž nacházíme klid. Mělník má to štěstí, že se takto můžeme za varhanní – chrámovou hudbou vydat do kostela sv. Petra a Pavla. A protože významným způsobem varhany dotvářejí interiér kostela, protože chrámové koncerty jsou na Mělníku důležitou součástí kulturního života města a protože stávající varhany jsou již 110 let „provizorní“, zasluhují si pozornost nejširší veřejnosti. Ve čtyřech dílech se vám proto pokusíme přiblížit historii barokních varhan z roku 1712 i varhan současných z roku 1898 a také vás seznámíme s historií pokusů o jejich odstranění a nahrazení novým nástrojem, odpovídajícím architektuře pozdně gotického chrámu a jeho baroknímu mobiliáři.

Nad kostelem sv. Petra a Pavla mělo patronát (královské) věnné město Mělník, jež se po stáletí snažilo, být mnohdy obtížně, o výstavnost

stavby i její dobrý technický stav, vždyť vizitkou každého města byla radnice a kostel.

1. Záznam o uzavření smlouvy mezi městskou radou královského věnného města Mělníka a varhanářem J. A. Krásným o zhotovení nových varhan pro chrám sv. Petra a Pavla v Mělníce, 28. 4. 1711 (Archiv města Mělníka, Manuál radní 1707 – 1711, SOKA Mělník)

28. dubna 1711 podepsali rada královského věnného města Mělníka a významný pražský varhanář Jan Antonín Krásný smlouvu o zhotovení nových velkých varhan pro kostel sv. Petra a Pavla v Mělníce. Co bylo jejím obsahem, se můžeme dočíst v radním manuálu z let 1707 – 1711 (obr. 1), kde je stanoven honorář pro varhanáře za dvoumanuálový nástroj s 18 rejstříky: celkově 900 zlatých, z toho 600 v hotovosti a zbytek ve víně a přívorském pivu (v Přívorech byl měšťanský pivovar).

Již v roce následujícím 14. března a následně 20. května bylo vysláno celkem 9 fůr pro nové varhany. Ty doplnily v květnu roku 1713 „círání“ (ozdoby, okrasy, u nás řezby plné květin, akantového listí) od měnského truhláře a tři sochy od pražského řezbáře. Zatím neznáme jméno mistra (a možná ho ani nezjistíme), který zhotovil sochy světců sv. Ludmily (vždyť jsme na Mělníku, v místě, odkud kněžna pocházela), sv. Václava a sv. Vojtěcha, můžeme však prohlásit, že se jedná o velice kvalitní výtvarné práce (obr. 2). Samozřejmě nestačilo nástroj přivést a osadit na kůr, varhany byly opakovaně zkoušeny, laděny, mezi lety 1715 – 1716 dokonce rozebrány (!), snad v souvislosti s úpravami kruchty, a znovu přestavěny.

2. Barokní sochy sv. Václava, sv. Vojtěcha a sv. Ludmily, které byly původně součástí prospektu barokních varhan, dnes jsou umístěny na oltáři Českých patronů v jižní chrámové lodi (foto: J. Čermák)

Zdá se, že velikost nástroje Mělnickým nepostačovala, a tak již v roce 1753 pražský varhanář Antonín Jakub Spiegel nejen nástroj čistil a opravoval, ale též vestavěl pozitiv (druhý manuál) z velké skříně do zábradlí kruchty a hlavní mělnický kostel tak měl varhany se 22 rejstříky. Velký nástroj potřeboval stálou údržbu. K roku 1763 je zaznamenána oprava realizovaná Johannem Ferdinandem Schwabelem, bývalým Krásného žákem, v 1. polovině 30. let 19. století Josefem Gartnerem. Období následující pak bylo vzhledem ke špatnému stavu nástroje (především z důvodů napadení dřevěných částí – i píšťal – červotočem) časem stálého snažení nejprve o opravu a později o výměnu nástroje J. A. Krásného.

Hybnou silou dění kolem varhan byl hudbymilovný poštovníř Josef Valenta (1804 - 1881), v letech 1864 - 1869 purkmistr. Ten v roce 1869 započal nákladnou opravu starobylých varhan, v jejímž průběhu byly rozebrány, posunuty dozadu ke zdi z důvodu nedostatku prostoru pro hudební těleso (sbor a orchestr) provozující chrámovou hudbu, „znamenitě 4 měchy s příslušenstvím a novými kanály (se) zhotovily a všechny rozmanité vnitřnosti varhan ... se

důkladně opravily a neb nové udělaly“, stejně jako část dřevěných, „od červů prožraných“ píšťal pedálu byla nahrazena cínovými, „což k zvelebení celých varhan nad míru prospělo“. Vzhledem k rozsahu oprav i v důsledku onemocnění varhanáře Josefa Predigera byla práce dokončena až v roce 1872 a dosáhla vyšších nákladů, než bylo původně zamýšleno. Nicméně v dopise městské radě mohl Josef Valenta 21. září 1872 napsat: „Teď ale jsou varhany v takovou uvedeny důkladnost, že se skutečně z toho těším, moci je odevzdati nyníjší představenosti a radě v takovém stavu, jakož jsem stroj ten, znaje ho přes 40 let, nikdy neviděl.“ Mohlo by se zdát, že touto opravou byla situace varhan chrámu vyřešena. Skutečnost však byla jiná, jak dokládají dokumenty dnes uložené v SOKA Mělník, především dopis Antonína Valenty ze dne 17. března 1883. Z něj vyplývá, že v nedobrému stavu byly i varhany v kostele Nejsvětější Trojice („o velké mši na varhany v nyníjším stavu hráti jest věcí pouhé nemožnosti“), opravu potřebovaly i varhánky u sv. Jana Nepomuckého, u sv. Ludmily – čas „jest svrchovaný“ – a potřebné je „i ve velkém kostele defekty odstraniti“.

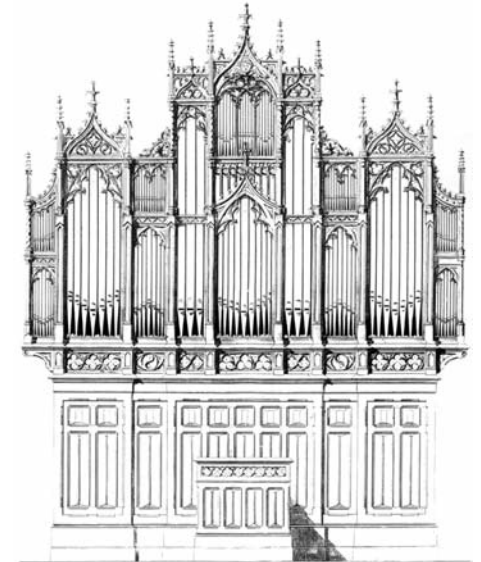
Antonín Valenta nejenže informoval o neradostném stavu varhan mělnických kostelů, ale také navrhoval řešení – myšleno ve smyslu, kdo by měl opravu (či výměnu) provést. Navrhoval českolipského varhanáře Jindřicha Schiffnera, jehož písemný návrh na opravu - úpravu varhan je částečně zachován, i když bez datace (a s dopsaným dodatkem: „sotva si p. Šiffner z materiálu vybere, an vše prohládáno od červů“).

O zakázku se později ucházely i další varhanářské firmy. V květnu 1890 píše městské radě varhanář Al. Hugo Lhota, který v dopise uvádí: „Dovolují si Slavnému purkmistrovskému úřadu služby své ohledně projektované stavby nových varhan na Mělníku zdvořile nabídnouti.“ Svou představu doložil i fotografií nástroje již realizovaného (obr. 3), ale zároveň dodal: „Na ctěné přání jsem ochoten varhany ve sluhu chrámu Páně odpovídajícím postavit.“

V červnu 1890 píše stavitel varhan v Praze Emanuel Š. Petr: „Jak v hluboké úctě podepsanému známo, nalézají se v chrámu Páně na

Mělníku varhany staré a tak již sešlé, že v brzké době novými nahrazeny býti musí. Následkem toho dovolují si slavné městské radě činiti nejnovější návrh na postavení varhan nových...“ Dokonce uvádí, že jeho nástroj by nebyl příliš drahý, neboť zamýšlel, že by ho umístil nejprve v koncertním sále zemské jubilejní výstavy v Praze roku 1891, kde by mu udělaly dostatečnou reklamu (a ta je k nezaplacení).

Ze září 1890 je potom nabídka bratrů Riegrů ze Slezska, kteří zaslali i konkrétní návrh obrazem. Podoba odpovídá dobovému vkusu i názorům prosazovaným v památkové péči. Riegrové předpokládali výstavbu nástroje s novogotickou architekturou (obr. 4). Koneckonců právě v této době vznikly první návrhy na výsostně potřebnou opravu samotného kostela sv. Petra a Pavla. Jejich autorem byl Josef Mocker, purista usilující o „čistou“ podobu stavby, a to gotickou. Odstraněna by byla např. románská věž, renesanční štít, barokní baň a v interiéru dynamická barokní podoba kruchty (a pravděpodobně i barokní mobiliář). Mocker však svou představu (naštěstí) nestačil realizovat a svého naplnění nenašel ani návrh varhanářů bratrů Riegrů. Městská rada v čele s purkmistrem V. Hauptem na nabídky totiž 10. října 1890 odpověděla: „Poněvadž městská rada ... na stavbu varhan v děkanském chrámu Páně ještě nepomýšlí, byly Vaše projekty zatím k vědomosti vzaty

4. Bratři Riegrové: Návrh nových novogotických varhan pro chrám sv. Petra a Pavla, 1890

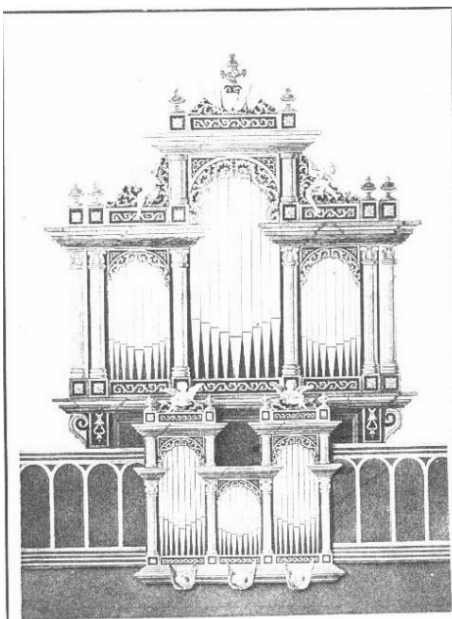
a založeny a Vám se o tom utváří zpráva podává. “

Stav varhan mělnických kostelů i staveb samých však napovídal, že brzy bude muset být hledáno řešení.

Renata Špačková

Použitá literatura a prameny:

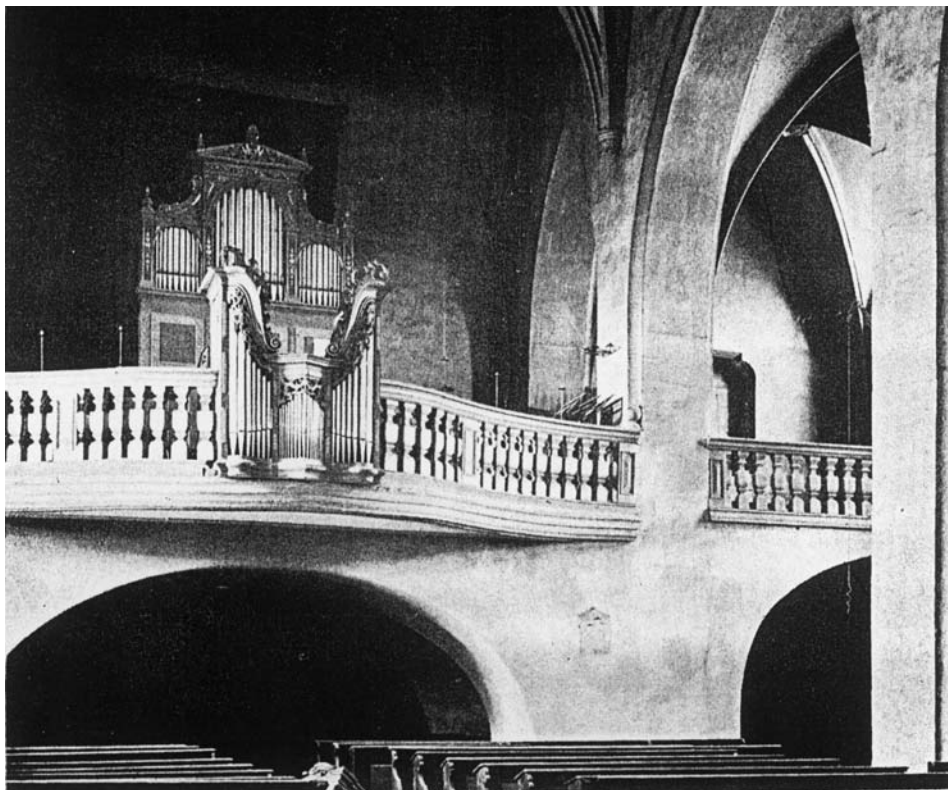
- Böhm, L.: Královské věnné město a okres Mělnický, Mělník 1892
 Čermák, B.: Proboštský chrám sv. Petra a Pavla na Mělníce, Mělník 1899
 Horák, T.: Historie varhan proboštského kostela sv. Petra a Pavla v Mělníku, rukopis 2001
 Macek, P. – Zahradník, P.: Mělník, proboštský kostel sv. Petra a Pavla, stavebně historický průzkum, rukopis, Praha 1996
 Archiv města Mělníka, Manuál radní 1707 – 1711 (SOKA Mělník)
 Archiv města Mělníka, 1. manipulační údobí, karton č. 10 (SOKA Mělník)
 Archiv města Mělníka, 1. manipulační údobí, karton č. 29 (SOKA Mělník)

3. Alois Hugo Lhota zaslal se svým návrhem nových varhan též fotografii již realizovaného nástroje, 1890

¹ Patronátní právo – souhrn práv a povinností, jež náležejí nějaké osobě (fyzické, právnické) vzhledem ke kostelu nebo k církevnímu úřadu na základě zvláštního právního důvodu. P. p. vzniká hlavně fundací, tj. poskytnutím hmotných prostředků, nutných ke zřízení církevního úřadu nebo ústavu. (Ottův kapselní slovník naučný a doplňky, Praha 1926, s. 1090) Město Mělník vykonávalo patronátní právo nad kostely sv. Petra a Pavla, sv. Ludmily, Nejsvětější Trojice a sv. Jana Nepomuckého.

Příběh mělnických varhan a historie jejich obnovy 2. dějství (1890 – 1915)

Varhany firmy Josef Rejna & Josef Černý, původně určené pro kostel sv. Ludmily, v chrámu sv. Petra a Pavla krátce po jeho obnově v letech 1913 – 1915

Když byla v Praze 15. května roku 1891 zahájána v královském pavilonu arcivévodou Karlem Ludvíkem, doprovázeného chotí a dcerou, Zemská jubilejní výstava, zněly velkolepým proskleným prostorem slavnostně dvoumanuálové varhany s 25 registry a 1566 píšťalami z dílny Emanuela Š. Petra. Jedná se právě o toho varhanáře, který Mělnickým nabízel v roce 1890 svůj nástroj za nízkou cenu, ale za podmínky, že bude vystaven na výstavě, jež se stala přehlídkou úspěchů české společnosti

Pozitiv (1753) se stal v roce 1898 po odstranění varhan J. A. Krásného z kůru kostela sv. Petra a Pavla mlčícím doplňkem architektury chrámu

a byla též výrazem českého národního uvědomění. Být zde znamenalo zajistit svým výrobkům tu nejlepší reklamu. Varhany zněly po dobu konání výstavy, tedy až do 18. října každé úterý a pátek, kdy na nich koncertoval Václav Boleslav Janda, a zněly i na závěr denního programu mezi 18. a 19. hodinou, kdy začínal program večerní s dominantou Křížkovy fontány. Víme však již, že Mělničtí nabídku nakonec nepřijali a podobně pochodil varhanář Petr i u zástupců kostelů sv. Jindřicha (pro nespokojenost s dispozicí) a Matky Boží Sněžné v Praze (pro nedostatek finančního prostředků). Zemské jubilejní výstavy se zúčastnili i výrobci z Mělníka a jejich účast by si zasloužila samostatné zpracování. K našemu tématu se však hodí zmínka „varhanní“, jak ji zaznamenala paní Růžena Valentová ve své knížce Z Valentovy rodinné kroniky, kde psala o svém otci Antonínu Valentovi: „Za jubilejní výstavy v r. 1891 hrával na varhany v průmyslovém paláci za účasti četných posluchačů. Celý personál poštovní, postilioní, vinař, ba i starý Moudrák, kalkanť, museli vidět naši jubilejní výstavu. Vypravil a podepřel všechny ty drobné návštěvy. Byl tolik pyšný z úspěchu výstavy a radoval se z toho nesmírně.“

Právě jsme vstoupili do období, kdy z kůru kos-

telů mizely barokní nástroje a byly nahrazovány současnými výrobky varhanářských firem. Podobu měnily i samotné stavby – měly získat „čistou“ podobu jednoho stavebního slohu. A tak se na Mělníku setkáváme s plány Josefa Mockera, který chtěl chrám sv. Petra a Pavla vtisknout výraz stavby čistě gotické. A jaké varhany do něj? Jak jsme viděli z obrázků v minulém díle našeho povídání, s největší pravděpodobností nástroj romantického zvukového charakteru s řadou dobových technických vymožeností a novinek v duchu novogotické architektury. A proč to všechno?

Technický stav kostela volal na konci 19. století po podstatné restauraci stavby, naléhavý zásah potřebovaly i varhany mistra Jana Antonína Krásného. Bohužel totéž potřeboval i kostelík sv. Ludmily na Pražském předměstí, v roce 1895 „pro chatrnost klenutí svého a hrozící nebezpečí uzavřený“. Mužem, který vyvinul obrovské úsilí, aby obě historické stavby byly opraveny, byl Josef Bernat, první probošt po obnovení probošťství v roce 1895 (zaniklo 1557). Předměstský kostelík se opravy dočkal v letech 1906 – 1907 (dle projektu Antonína Kamaráda), probošťský kostelík pak v období 1913 – 1915 (dle projektu Kamila Hilberta, který respektoval, na rozdíl od Mockerova plánu, všechny vývojové fáze stavby). V té době existovalo mezi oběma kostely pojítka – varhany.

Již dříve jsme se z dopisu Antonína Valenty dozvěděli, že v nedobrému stavu byly varhany v kostele sv. Petra a Pavla, ale též u Nejsvětější Trojice, u sv. Jana Nepomuckého na Chloumku i u sv. Ludmily. Doba následující přinesla pohyb varhan mezi všemi zmíněnými kostely.

Otázka varhan se opakovaně dostávala do programu jednání zastupitelstva obce královského věnného města Mělníka nad Labem. Např. 31. prosince 1897 upozorňoval dr. Nossberger „na chatrný stav varhan kostela sv. Petra a Pavla a žádal nápravu“, načež „pan starosta slíbil, že městská rada věc zváží a pak zprávu podá, čímž se p. dr. uspokojil“. Jistě pan doktor nehovořil o jevu novém, vždyt k roku 1890 již existoval v hospodaření města zvláštní „fond ku pořízení nových varhan do chrámu Páně sv. apoštolů Petra a Pavla“, disponující částkou 4000 zl. Na varhany pamatovala i Spořitelna mělnická (stanovy z roku 1859 – tedy před 150 lety; zahájení činnosti roku 1863), která v období 1874 – 1890 vyčlenila z přebytku na varhany v hlavním chrámu Páně 4200 zl. Nějaké rozhodnější kroky však učiněny nebyly, ty si vynutil stav varhan až na konci 19. století. Svědectví o těchto událostech nám podávají zápisy ze zasedání zastupitelstva města a záznamy samotného P. Josefa Bernata.

Roku 1898 dosloužily varhany v kostele sv. Petra a Pavla, „namnoze červotočinou celé pro-

lezlé, svým stářím k opravám všelikým stávaly se nezpůsobilými a svou další službu mnohdy i uprostřed církevních obřadů náhle vypověděly, tot věnovala městská rada ze stávajícího fondu pro pořízení nových varhan 2000 zl. s tím výměrem, aby se pořídily dvoje nové varhany, jedny pro kostel sv. Trojice a druhé pro kostel sv. Ludmily¹⁾, o jehož povšechné opravě se právě usiluje, staré pak varhany od sv. Trojice aby se daly opravit a do kostela sv. Jana se přenesly. Se staviteli varhan, s pp. Jos. Rejnou a Jos. Černým v Praze, stalo se v roce 1897 rozhodnutí, aby podnik tento provedli. Varhany pro kostel sv. Ludmily určené postavily se PROZATÍM, až do provedení oprav tohoto kostela, v proboštském chrámu Páně, kdež konají dobré služby. Přēju si (Josef Bernat) ale předce co nejvíce, aby co nejdříve se octly na svém původně pro ně určeném místě, t. j. v kostele sv. Ludmily, který ovšem dříve opraven býti musí. “ Pro srovnání: „prozatímní“ varhany mají jeden manuál, pedál, 10 registrů (hlasů) cca 690 píšťal, zatímco varhany mistra Krásného měly dva manuály, pedál, 22 registry a přibližně 1250 píšťal. A co se stalo s varhanami Jana Antonína Krásného? Většina nástroje byla rozebrána a zlikvidována. Na svém místě zůstala pouze prázdná skříň pozitivu vestavená do zábradlí kůru. Stala se však pouze mlčícím doplňkem architektury chrámu. Na výborové schůzi Krajinického spolku musejního na Mělníce pak oznámil jednatel „věnování celého korpusu (tj. prospektu) varhan z proboštského kostela“, který byl dle slov publikovaných v roce 1938 přední ozdobou muzea.

Varhany však zůstaly pro Mělník problémem. P. Josef Bernat k tomu (asi v roce 1906) zaznamenal, že varhany kostela sv. Ludmily „patří vlastně kostilku na Chloumečku sv. Jana Nep. a ty varhany, co jsou již několik let v proboštském chrámu Páně, patří kostelu sv. Ludmily, kamž také přijíti mají, až kostel sv. Petra a Pavla bude opraven a dostane nové veliké varhany své“. Velkolepé plány, avšak nerealizované. 29. října 1906 se usnesla městská rada, že je třeba „pro sv. Ludmilu levné varhany z fondu varhanického poříditi“, avšak do kostela byly ještě v tomtéž roce přemístěny varhany z kostela Nejsvětější Trojice, zhotovené roku

1761 Janem Ferdinandem Schwabelem. Ovšem zase pouze na čas, neboť v roce 1908 je nahradily varhany od pražské firmy Josef Rejna & Josef Černý, solidního podniku období varhanářského romantismu, který opanoval Mělník. Jeho firemní štítky nesou varhany v chrámu sv. Petra a Pavla, v kostele sv. Ludmily, sv. Vavřince na Pšovce i v kostele Nejsvětější Trojice na Chloumku.

Znamenaly snad nové varhany v kostele sv. Ludmily rezignaci na dřívější plány, které předpokládaly navrácení varhan pouze zapůjčených ze sv. Ludmily do kostela sv. Petra a Pavla do doby po jeho obnově, s níž měla souviset i výstavba varhan nových? Zdá se, že ne, neboť v zápise ze schůze obecního zastupitelstva ze dne 23. dubna 1909 je mezi fondy a nadacemi, které město obhospodařovalo, uveden Fond pro zřízení nových varhan proboštského chrámu s dovětkem: „dnes se na ně sbírá již potření, výnosy předešlých sbírek znehodnotily státní finanční bankrot“(!). Uvidíme, že se podobná situace opakovala i později.

Za podněty a doplnění děkuji Františku Štátnému.

Renata Špačková

Firemní označení na varhanách v kostele sv. Petra a Pavla

¹⁾ V zápise z jednání obecního zastupitelstva ze dne 8. června 1898 se hovoří o „pořízení varhan pro kostely sv. Trojice, sv. Jana a sv. Ludmily, z nichž poslední postaveny budou prozatím u sv. Petra a Pavla, nákladem spojitelný“.

Příběh mělnických varhan a historie jejich obnovy 3. dějství (1915 – 1960)

Prospekt varhan (1712) byl po odstranění nástroje z kůru v roce 1898 umístěn jako vynikající řezbářská práce v muzeu, a to až do roku 1953

O dění, které by se týkalo varhan v období 1. republiky, nemáme žádné bližší zprávy. Víme pouze o opravách v roce 1919, 1934 a 1937. V té době už asi varhany začaly být problémem, neboť se na počátku 40. let 20. století objevilo první výraznější úsilí o odstranění již téměř půl století trvajících provizoria v podobě varhan od firmy Josef Rejna & Josef Černý.

3. díl našeho povídání o varhanách vychází především z korespondence dochované na mělnickém proboštví. Budeme sledovat postupně úsilí probošta Antonína Duška za protektorátu, administrátora Františka Hajera v letech poválečných a probošta Vojtěcha Metelky v druhé polovině 50. let 20. století. Uvidíme, že dvakrát byla konána sbírka na postavení nových varhan, ovšem dvakrát byla znehodnocena. Poprvé se tomu tak stalo v roce 1945, kdy dekretem prezidenta republiky o obnovení československé měny byly staženy papírové peníze na tzv. vázané vklady a zaváděla se od 1. listopadu 1945 nová

československá koruna, a podruhé v roce 1953, kdy byla k 1. červnu vyhlášena měnová reforma, která znamenala ochuzení širokých vrstev obyvatelstva, jež byly připraveny o celoživotní úspory. Vázané vklady byly anulovány.

Čtení dokumentů představovalo určité dobrodružství, neboť jsem věděla, že veškeré úsilí 40. – 50. let nebylo úspěšné, ale řádky dopisů zprvu vypovídaly o opaku. Co se tehdy odehrávalo? V tomto díle prosím čtenáře o trpělivost, neboť je

poněkud delší než ty předcházející. Nicméně nebylo zcela lehké stáhnout dosud nepublikovaný děj, který se odvíjel na téměř 150 stranách, do několika řádků.

12. září 1940 adresoval Proboštský úřad na Mělníku na Ministerstvo školství a národní osvěty žádost o udělení podpory na stavbu nových varhan v chrámu Páně sv. Petra a Pavla na Mělníku. Jaké bylo zdůvodnění? „Asi před padesáti lety byly z chrámu odstraněny staré nepotřebné varhany. Poněvadž nebylo dostačujících prostředků na výstavbu nových přiměřeně velikých varhan, byl pořízen nástroj menší s tím úmyslem, že tento stav je prozatímní a v tom předpokladu, že během času bude možno na darech shromážditi částku dostačující na stavbu varhan větších. Předpoklady tyto se však nesplnily. Peníze se scházely velmi pomalu a v malých obnosech. Většinu těchto peněz bylo nutno použiti na opravu dosavadního nástro-

je, jehož průměrná síla nestačila vyplnit rozsáhlé prostory chrámu, a tak častým používáním nejsilnějších rejstříků se jeho výkon přepínal a tím stroj velmi trpěl. Nyní nevyhovuje již ani běžné potřebě a jeho oprava stála by neúměrně mnoho peněz. Proto rozhodl se Proboštský úřad na Mělníku postavit nové varhany. Tato slova tedy zahájila dlouhodobé intenzivní úsilí, jehož výsledkem měl být nový nástroj, který by odpovídal jedinečnému chrámovému prostoru. Náklady vyčíslila firma Josef Melzer Kutná Hora na 143.750 Kč (válečné měny), přičemž se předpokládalo, že proboštský uhradí cca 1/3 nákladu. Vzhledem k tomu, že žádost nebyla vyslyšena, směřovala další 2. prosince 1941 na ministerstvo financí. Další pak 23. dubna 1942 k předsedovi protektorátní vlády JUDr. Jaroslavu Krejčímu. Tehdy se již jednalo o 300.000 Kč. Celá záležitost v dané době vešla pravděpodobně již v obecnější známost, neboť o brzké instalaci nových varhan na elektrický pohon psala 23. června 1942 Národní práce.¹⁾ Někdy tehdy, dle sdělení Františka Purše, který tlumočil slova kostelníka Antonína Kautského, také Mělník navštívil tehdejší státní prezident dr. Emil Hácha, jenž měl kostelu údajně věnovat na varhany větší obnos. Informace však bude ještě nutné ověřit. V době válečné ale zůstalo jen u nadějí, další činnost ve prospěch varhan začala být vyvíjena až v době poválečné.

Rokem 1946 jsou datovány tři nabídky na výstavbu nových varhan: 1. Josef Melzer Kutná Hora (240.000 Kč); 2. Josef Kloss – stavba varhan, Krnov, národní správa; 3. Stavitelství varhan Ladislav Hauser, Trnovany – Teplice (dva manuály, 26 rejstříků – 364. 350 Kč; 3 manuály, 34 rejstříků – 507. 400 Kč, přičemž za staré varhany by bylo odečteno 53.000 Kč). V dané chvíli nakonec byla přijata pouze nabídka posledně jmenované firmy na generální opravu stávajících varhan. Hned v roce následujícím

však musel být proveden další zásah, tentokrát Továrnou na varhany a harmonia Jan Tuček – Kutná Hora, neboť „zněla sama řada píšťal, takže nebylo možno na nástroj hrát“.

S nástupem nového administrátora roku 1951 měla nastoupit do dění týkajícího se mělnických varhan nová varhanářská firma, s níž měl P. František Hajer již zkušenosti, a to Závod pro stavbu varhan a harmonií Vladimír Skopek, Tábor.²⁾ Nyní se již počítalo s částkou 480.000 Kč (poválečné měny) a předpokládalo se rozšíření stávajících varhan. Statečně též P. Hajer zahájil novou sbírku k tomuto účelu.

Rok 1952 přinesl změnu týkající se koncepce vzhledu nových varhan. Zatímco (všechny projekty do této doby vycházely z výstavby nové varhanní skříň podle dobového vkusu, nyní se pro nový nástroj se začalo počítat s využitím prospektu původních varhan, který byl doposud uložen v mělnickém muzeu a na počátku roku 1953 se vrátil do kostela sv. Petra a Pavla. Zároveň poprvé probleskla obava o dosud shromážděné finanční prostředky vzhledem k nejistotě měny, a proto bylo na stavitelé varhan V. Skopkovi požadováno, aby byl za peníze zakoupen materiál. Firma sice souhlasila, ale o vlastní realizaci nemáme bližší zprávy. Korespondence hovoří především o projednávání detailů nových varhan – např. o jejich umístění, o podobě nedochované skříň, oživení pozitivu v zábradlí kůru. Zároveň začaly být odesílány dopisy se žádostmi o přidělení finančních prostředků na realizaci záměru adresované např. Krajskému národnímu výboru – referátu církevnímu nebo Státnímu památkovému ústavu v Praze. Ten vyjádřil v dané chvíli projektu alespoň podporu.

V květnu roku 1955 přichází na Mělník P. Vojtěch Metelka, infulovaný probošt a vikář, s jehož nástupem započala nová etapa snah o vyřešení problému varhan – a nejen jeho. Opravy potřeboval kostel, stav mobiliáře byl alarmující a některé jeho součásti chyběly z pohledu pana probošta vůbec. Na mnohé úřady směřoval s mírnými obměnami následující dopis: „... prosím, aby oprava proboštského chrámu sv. Petra a Pavla na Mělníce byla pojata do rámce státního plánu renovací církevních budov pro příští rok 1956. Mělník s svou 900letou tradicí (rodiště sv. Ludmily), město se svou světovou vinařskou pověstí, s chrámem, který chová nejvzácnější památky vladislavské gotiky, originály Škrétovy aj., místo, které je propagačním centrem domácí i zahraniční turistiky s cílem nesčetných domácích i cizozemských výprav: to vše si jistě zaslouží podporu státu ...“ Některé nedostatky by šly dle proboštova mínění odstranit např. použitím objektů ze zrušených kostelů v pohraničí a na jiných místech. Konkrétně se mu jednalo o lavice do kostela („neslohové, nevkusně natřené, většinou shnilé, rozviklané“), obrazy či reliéfy křížové cesty (toto „typické zařízení každé nejobyčejnější katolické svatyně“ v chrámu zcela chybí) a varhany.³⁾ K nim v dopise probošt V.

Metelka uvádí: „Otázka varhan se bolestně pociťuje již po dlouhá desetiletí. Byl sem dosazen před dávnými lety provizorní stroj, malé, chudé, akusticky i ornamentálně naprosto nevyhovující varhany, jež by se snad uplatnily ve venkovské fiali, ale naprosto neodpovídají historii, památkovému významu a rozlehlosti chrámu nynějšího. Už dvakrát připraveny velké obnosy na pořízení důstojných varhan, ale dvakrát měnou peněz padly i tyto plány, k nenahraditelné škodě věci samé. Kůr sám i rozloha chrámu je velmi prostorná, potřebovali bychom proto i stroj úměrný svou dynamikou a odpovídající i bohatému baroku výzdoby kostela, stroj s bohatším výběrem rejstříků, 2 – 3 manuálový.“ Zatím psal bez úspěchu.

Nová ofenzíva byla počata 4. října 1956 dopisem adresovaným Státní památkové správě v Praze. Z rozsáhlého obsahu vybírám: „V rámci velkorysých úprav proboštského kostela vracím se k tomuto přerušnému tematému znovu. Dnes zvláště, kdy je již provedeno čisté tónování celého interiéru a kdy se postupně renovují oltáře a ostatní zařízení, působí vzhled na stávající ubohý stroj varhan přímo křiklavě a odpudivě. Je již nejvyšší čas vyřešit s konečnou platností tuto trapnou záležitost a citelnou mezeru... A nyní můj návrh: a/ Zachovat tento původní, krásně barokově formovaný prospekt z roku 1712, vrátit jej po příslušných opravách zase na původní místo, kam byl určen a kde také stával jako vhodný depandant bohatého hlavního oltáře, a b/ k tomuto starému původnímu prospektu doplnit nový, moderní, alespoň dvoumanuálový stroj hudební, vyhovující moderním požadavkům hudby a odpovídající situaci místa a prostoru.“

Již od počátku roku 1957 byla vedena jednání s Organou, družstvem varhanářů Kutná Hora, která vyslovila s ohledem na historický interiér souhlas s návrhem probošta V. Metelky a vzápětí navrhla realizovat varhanářské práce ve třech etapách časových i platebních v celkové výši 215.000 Kč. (nové měny) Jednalo se s úřady (Státní památková správa, Krajský národní výbor – odbor pro kulturu, církevní odbor, Celostátní komise pro ochranu hudebních památek při Státní památkové péči), kam směřovaly též žádosti o přidělení státní subvence. Zároveň se začala odvíjet jednání s restaurátorem historických památek Ladislavem Josefem Kozanym. Ten barokní prospekt 19. července 1957 prohlédl a napsal následující zprávu:

„Prospektová skříň varhan, pocházející z r. 1712, je ojediněle vzácným dokumentem barokní techniky po stránce výtvarné, umělecké i historické. Je to ladná kompozice bohatě členěného římsovní, jemných ornamentálních řezeb se spleť listů, úponků a kytic rostlinných ornamentů, rozložených ve dvě boční, vyšší travě a tři nižší travě, ukončené barokní sochou. Tato původní skříň, která podle rozhodnutí Státní památkové správy má tvořit hlavní prospektovou část nově rekonstruovaných varhan, je toho času rozložena v části a zatím neodborně uložena v přílehlé místnosti kůru, kde je vystavena možnost poškozování, prachu a vzrůstajícího červotoče.

Současný stav je tento: Řezby jsou značně

Varhany firmy Josef Rejna & Josef Černý neodpovídají prostoru chrámu sv. Petra a Pavla ani po stránce zvukové ani po stránce vizuální. V prostoru kůru působí poněkud nepatřičně – „utápí se“.

sešlé, na mnoha místech porušené, rozpraskané a zulámané, mnohé části v detailech chybí vůbec. Celek je zasažen v pokročilém stupni červotočí, jež místy dosahuje až 70 %. Původní polychromie s vyzlacenými partiemi je úplně setřena nebo nahrazena pozdějšími nevhodnými nátěry. Je bezpodmínečně nutné, mají-li být tyto řezby, jež jsou skvostem baroka, zachráněny, aby byly neprodleně zahájeny restaurační akce.

28. září 1957, v den svátku sv. Václava, telefonoval probošt Metelkovi profesor Krajs, aby mu sdělil vyzkoušení od Státní památkové správy, že je ještě v roce 1957 rezervována částka 20 – 22 000 Kč. Pochopit, co asi cítil pan probošt ve chvíli, kdy se dozvěděl po několikaletém úsilí, kdy nevěděl, z jakého konce celé spleť varhanní klubko rozmotávat, může asi pouze ten, kdo něco podobného sám prožíval. Nyní bylo potřeba vyvinout úsilí, aby se takto pozdě přidělená dotace stihla vyčerpat v daném kalendářním roce (z tohoto pohledu se nic do dnes nezměnilo). Okamžitě dopis směřoval do Kutné Hory družstvu varhanářů Organa: „... prosím Vás, abyste určitě zařadili ještě do IV. čtvrtletí letošního roku část práce na našich varhanách v rozsahu výše uvedené sumy, aby ta mohla být do konce roku skutečně vyfakturována a proplacena a aby subvence, tak pracně získaná, nepropadla!“ Zároveň začala (dopis ze 7. října) s Organou jednat Státní památková správa jako zadavatel prací a jejich plátce. 9. října též vydala schvalovací dekret (č. j. 12098/1957) se zadáním prací „oprava prospektové skříň a výzdoby na varhanách“ L. J. Kozanymu v termínu od srpna do konce roku 1957.

Zdalo by se, že konečně bylo vykoučeno na pevnou a rovnou cestu, která povede po šesti desetiletích k naplnění původního záměru Mělnických, jímž bylo odstranění provizorních varhan z roku 1898 a jejich nahrazení důstojným chrámovým nástrojem. Většina cest však bývá trnitá. Ve chvíli, kdy se mělo přistoupit k první etapě výstavby, objevily se názorové neshody mezi varhanářskou firmou a zástupci památkové péče týkající se především využití původních dochovaných součástí, v nichž se zástupci Organy vyjádřili následovně: „Teoretičtí znalci sice lehce navrhnou provedení tak nebo onak, ovšem nakonec firma nese za vše zodpovědnost a navržené řešení námi bylo dobře uváženo.“ Tyto otázky byly řešeny v polovině října (!), již poněkud nervózně, neboť termín, do něhož měly být práce provedeny a vyfakturovány (15. prosinec), se nezadržitelně blížil. Události však nabraly zcela nečekaný vývoj.

Překvapivé bylo, že restaurátorské práce byly nakonec přiděleny Jaroslavu Charvátovi, kterého sice již dříve prosazoval zástupce Státní památkové správy dr. Pavel, ale zdálo se (viz výše), že bude respektováno přání mělnického

Ozdobné prospektové píšťaly z roku 1712 (stav v roce 2000)

Sochy sv. Václava, sv. Vojtěcha a sv. Ludmily, původně součást barokních varhan z roku 1712, na oltáři Českých patronů v jižní lodi kostela sv. Petra a Pavla

probošta, aby práce realizoval L. J. Kozany. Čas běžel a P. Metelkovi se neozýval ani restaurátor ani varhanáři, a tak mělnický faru opouštěly naléhavé dopisy s žádostí o sdělení, jak práce pokračují. Odpovědi byly nepředpokládané. „Důstojný pane probošte! Na Váš ctěný dopis ze dne 25. listopadu Vám sděluji, že se to vše zhroutilo jako hromádka karet, jak se říká. Státní revise přišla ve Státní památkové správě na úplatky při revisi, tím se vše oddálilo na neurčito. Čekal jsem též na zadání z Prahy, ale nic nepřišlo. Tak jsem se rozjel ve středu 26. 11. do Prahy a zjistil jsem toto. Jest to škoda, bylo to vše připravené a zatím jsem se od nikoho nic nedozvěděl. V hluboké úctě Jaroslav Charvát.“ 2. ledna 1958 sdělila Organa, že práce nakonec vůbec nebyly Státní památkovou správou objednané, a proto musela být skříň hracího stolu, původně zhotovená pro Mělník, použita jinde. V následujícím dopise z 12. ledna, adresovaném prof. Krajsovi, píše P. Metelka, označující sebe sama za bezradného probošta: „Tož, vážený pane profesore, tohle jsou ty dva osudné

zi ním a Státní památkovou správou, která 13. listopadu 1958 upozornila Proboštský úřad na Mělníce jako odpovědného správce památky, aby ji řádně zabezpečil, neboť: „Neodborně uskladněna umělecko-historická baroková varhanní skříň z roku 1712 leží dnes takřka v troskách. Levý, bohatě stylizovaný rostlinný ornament varhanní skříň je asi v 1/3 od červů rozežrán, že leží přelomen na podlaže. Další krásné řezby – spleť listů a úponků všech trav jsou nejen silně od červotoče narušeny, ale jsou také k uvěření znečištěny trusem od holubů...“ A nejednalo se pouze o dřevěné části prospektu, ale též o píšťaly, z nichž některé byly profilované. Probošt se bránil. V odpovědi uváděl, že od chvíle, kdy na Mělník nastoupil a našel památku ve zuboženém stavu, snažil se udělat vše pro její záchranu, avšak „všechny zoufalé snahy duchovního správce vyzněly naplano, zůstaly bez ozvěny, bez pomoci...“ V závěru dopisu pak uvedl: „Prohlašuji také, že od této chvíle zřímka se veškeré odpovědnosti za to, bude-li i nadále tato významná kulturní a umělecká pa-

dopisy. Z nich je patrné, že padlo všechno, co jsme tak pracně spolu konstruovali, padla práce a padla subvence a neudělalo se na celé věci prakticky zhola nic! ... Nerozumím... Stát tolik přispívá jinde, proč jen my jsme tak ubozí, že se na nás nikdy nedostane a čekáme, jestli nám zbude nějaký drobet ke konci roku A pak se nám řekne, že nic nezbylo.“

Zoufalství, které z řádků dopisu vystupuje, P. Metelku nezlomilo. Znovu přišel žádosti – prosby o státní subvence. Neúspěšně. Naopak dokonce dochází k „válce“ me-

mátka zanechána bez pomoci, určena k pozvolnému konečnému zničení...“

Ve chvíli, kdy padly veškeré naděje na získání státních prostředků, se probošt Metelka rozhodl přistoupit k provedení alespoň nejnaléhavějších oprav stávajících varhan z roku 1898 a opět začaly být hledány varhany z jiných kostelů, které by bylo možno umístit do hlavního mělnického kostela. Korespondence k dané problematice končí rokem 1960, my však známe výsledek přímo z kostela. Prospekt z roku 1712 byl ještě na dlouhá desetiletí umístěn v gotické věži kostela, „prozatímní“ varhany z roku 1898 oslavily minulý rok své 110. výročí a sochy sv. Vojtěcha, Václava a Ludmily, patřící prospektu, našly své místo v 60. letech na oltáři Českých zemských patronů v jižní lodi kostela a jsou na něm dodnes.

Vážený pane probošte Metelko, vážíme si Vašeho nezměrného úsilí, které jste vynaložil v nelehké době na realizaci obnovy varhan mělnického chrámu. Musela však uplynout více než čtyři desetiletí, aby se Váš sen začal přeměňovat v realitu. Ale o tom až příště.

Za podněty a doplnění děkuji
Františku Šťastnému.
Renata Špačková

¹⁾ Za informaci děkuji Ondřeji Tichotovi.

²⁾ V dopise, který psal 5. září 1951 administrátor Proboštského úřadu v Mělníku František Hajer stavitel varhan Vladimír Skopkovi, stojí za povšimnutí slova: „... za všechna ta uplynulá léta ke stavbě vlastních varhan nedošlo. Snad by se dalo namítnouti, že dnes není vhodná doba (pozn. autorky: myšlen postup komunistické moci proti katolické církvi – pronásledování arcibiskupa Josefa Berana, tzv. čišoňský zázrak, akce proti klášterům, politické procesy proti vysokým církevním hodnostářům), ale myslím, že v každé době lze něco podnikati, aspoň v mezích možností.“ Budiž nám tato slova povzbuzením pro naše konání, mnohdy v jednoduchých podmínkách.

³⁾ Na tomto místě je nutné uvést, že to, co pan probošt Vojtěch Metelka uváděl v roce 1955 jako naléhavé potřeby, tedy lavice, varhany a křížovou cestu, by dnes vyjmenovával zcela stejně. Jenom stav je o něco horší.

Příběh mělnických varhan a historie jejich obnovy 4. dějství (1990 – 2009)

Na benefičním koncertu 17. 5. 2009 se setkali téměř všichni největší dárci včetně zástupců města Mělník (Mgr. Miroslav Neumann, starosta města), Nadace ČEZ (Mgr. Radka Kučirková, koordinátorka regionálních projektů), ČEZ (ing. Jaroslav Volšičký, ředitel Elektrárny Mělník a Chvaletice), Psalteria, s. r. o. (ing. Dana Kerplová, ředitelka), společnosti LunaPlast (ing. Pavel Novotný), foto: J. Čermák

V minulých třech předprázdninových dílech našeho povídání o varhanách jsme sledovali příběh, který se začal odvíjet v roce 1712. Tehdy byly na kůr kostela sv. Petra a Pavla instalovány nové barokní varhany, doplněné v roce 1753 o pozitiv vestavěný do zábradlí kruchty. Víme, že tento nástroj vydržel v kostele 186 let, tedy do roku 1898, kdy byl Mělnickými odstraněn, neboť si již nedovedli poradit s technickým stavem starých (anebo snad i chtěli nový – moderní dobový nástroj?). Nedostatek finančních prostředků je však vedl k tomu, že do hlavního kostela královského města Mělníka osadili nástroj provizorní o 10 registrech, rejstřících - znějících hlasech (původní měl 22 rejstříky) objednaný pro kostel sv. Ludmily. Srovnajme však předměstský kostelík patronky města s chrámem sv. Petra a Pavla v jeho centru! Nicméně – jednalo se přece o provizorium...

Z původního nástroje se dochoval pouze prospekt – vynikající řezbářská práce barokních mistrů se všemi jeho doplňky, tedy i sochami sv. Ludmily, Václava a Vojtěcha. Jeho výjimečnost si Mělničtí uvědomovali, proto byl umístěn do muzea, kde vydržel půl století. Již víme, že se vrátil do kostela v roce 1953, kdy se už zdálo, že se podaří nahradit již poněkud hanebné provizorium novým nástrojem s využitím původního prů-

čelí. Slibně se rozvíjející úsilí však ztroskotalo a barokní prospekt se ocitl nikoli na kůru, ale až „za ním“, v druhém podlaží gotické věže (tzv. pokladnici), kde vydrželo dalších 50 let. Poměrně bez zájmu, v nevyhovujících podmínkách, které způsobily další devastaci této výjimečné památky. Je téměř s podivem, co některé věci vydrží – vzpomeňme na slova P. Metelky: „Prohlašuji také, že od této chvíle zříkám se veškeré odpovědnosti za to, bude-li i nadále tato významná kulturní a umělecká památka zanechána bez pomoci, určena k pozvolnému konečnému zničení...“ (1958)

Na počátku 90. let minulého století, v době, kdy se podařilo díky úsilí farníků doplnit zvonovou stolicí o třetí zvon, když jeho předchůdce byl rekvírován za 2. světové války, nezůstal bez povšimnutí ani prospekt starých varhan. V pokladnici bylo uklizeno a dále chátrající barokní části byly alespoň srovnány a v nezákladnějším očištěny. Byla provedena také jakási první inventarizace dochovaných částí, prospekt byl v měřítku zakreslen (Karel Štrupl), shromážděny byly dochované historické fotografie a dostupné informace.

Nyní mi dovoluť osobní odbočku. V roce 2003 mi jako úřednici státní památkové péče postupně podhalovaly památky svá tajemství a obdobně se seznamoval tehdy nový

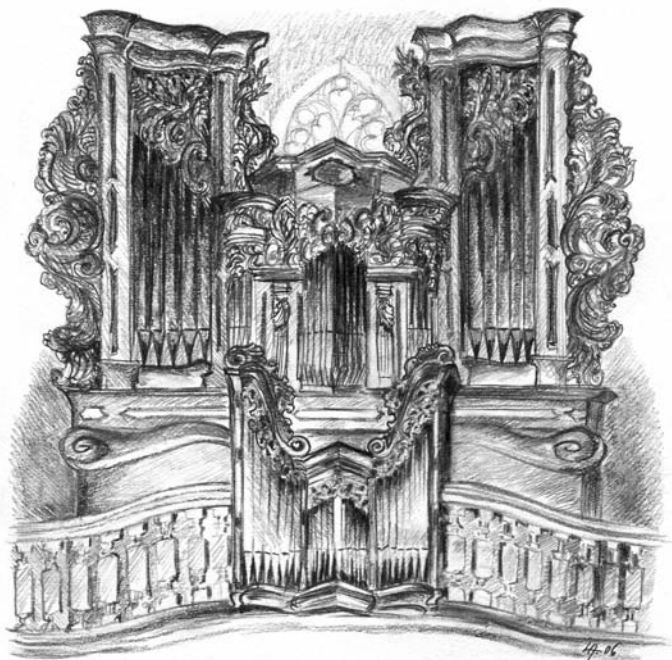
probošt P. Jan Jucha s tím, co mu bylo svěřeno. Pootvěřeli jsme i dveře do jednotlivých pater věže. V druhém podlaží vstupujete do prostoru, který patří k jednomu z nejkrásnějších a též v původnosti dochování nejvýznamnějších z období pozdní gotiky u nás. Žebra klenby s kamenickými značkami svých tvůrců, svorníky v podobě rozkvétajících kamenných květin. Vnímáte, nebo snad alespoň tušíte krásu dřeva, jemuž lidská ruka dala podobu bujného akantového listí. Druhý pohled: všude špína, trus, zbytky hnízd, ... Někde rozpadající se dřevorezby, někdy sníh, dešťová voda. Do toho všeho se krčí socha sv. Antonína Paduánského s malým Ježíškem v náručí (snad alespoň trochu naděje).

Srovnáváte si to s tím, co znáte z literatury. Dr. Antonín Podlaha psal v roce 1899 v Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okrese mělnickém o „corpusu varhan s krásnou barokní výzdobou“ a svá slova doplnil fotografií. A nyní? Současnost zachycoval popis ve stavebně historickém průzkumu (ing. Petr Macek, dr. Pavel Zahradník) z roku 1996: „Velká věž (zvonice), 1. patro. V prostoru dnes umístěno torzo velice kvalitních barokních varhan (těžce narušeno hnilobou, hmyzem a ptačím trusem).“ Začal boj o jeho záchranu. Nejprve se jednalo pouze o nezákladnější zabezpečení barokní památky, a proto byl v roce 2004 prostor vyčištěn, restaurátoři provedli očištění a ošetření dřevěných částí prospektu.

V roce 2005 upozornil varhaník František Šťastný na havarijní stav skříně pozitivu (více než sto let mlčící atrapa) vestavěné do zábradlí kruchty. Hrozilo její zřícení. Nastala další etapa záchranu těch částí, které zbyly z barokních varhan. Současně se objevila i myšlenka, zda pozitiv funkčně neoživit, aby alespoň rozšířil zvukové a interpretační možnosti současných provizorních varhan z roku 1898. Nakonec byla tato idea odmítnuta a přijata byla koncepce vybudování nových varhan s využitím barokního prospektu, což předpokládalo jeho restaurování rovnající se záchraně této jedinečné památky. Proč právě tento postup? Snad je vhodné právě na tomto místě uveřejnit posudek varhanáře Vladimíra Turnwalda ze dne 14. května 2009.

Stručný popis stavu varhan v kostele sv. Petra a Pavla v Mělníce

Po mé poslední návštěvě za účelem přípravy varhan na koncerty 2009 musím

Předpokládaná podoba varhan chrámu sv. Petra a Pavla v kresbě Aidy Legnerové-Lihové

konstatovat, že příprava nástroje je z roku na rok pracnější a náročnější. Zub času i opotřebení a též vliv klimatických změn a prašnosti se stále více podepisuje na stavu varhan. Píšťaly jsou silně zaprášené, kovové jsou už z dřívějších dob poškozeny, sesednuty a pomačkány, dřevěné kryté mají kůži na zátkách zpuchřelou, mnohé rukojeti zátek jsou ulomeny či jinak poškozeny. Píšťaly flétny mají popraskané ladicí plechy. Celkově mohou konstatovat, že ladění je stále více pracnější a ozev mnoha píšťal není takový, jaký by měl být. Hra na varhany je náročnější a vyžaduje větší zkušenosti a praxi se starými nástroji. Mechanika je opotřebená, každá klávesa zabírá jinak, a tak hra vyžaduje mimořádnou pozornost - interpret se musí soustředit kromě na vlastní skladbu ještě na tyto překážky vyplývající ze stavu varhan.

Mechaniku tónů nelze uspokojivě vyregulovat, protože na vzdušnici (to je ústrojí, na kterém stojí píšťaly a které dodává vzduch do jednotlivých píšťal) každý rejstřík zabírá jinak, protože časem si sedly nestejně vypínací lišty. Proto je regulace velmi náročná, musí se vytvořit kompromisy, aby všechny tóny zabíraly a při tom nehrály samy.

Tyto závady a nedostatky by byly odstraněny jedině tím, že by nástroj byl demontován a jednotlivé součásti restaurovány a opraveny. Píšťaly by též musely být pracně opraveny a zaletovány.

Před několika lety byl opraven pedál, a tak hra na pedál je radostnější a bezproblémová. Ale pedálová část je jen malá oproti ostatnímu ústrojí varhan, která vyžadují opravu¹⁾.

V roce 2004 vznikl Mělnický osvětový a okrašlovací spolek, který má ve svých stanovách vytyčen cíl „šířit pochopení pro ochranu historických památek jako jednoho ze zdrojů poznání minulosti a duchovního

známá i neznámá či Varhanní púlhodinku.

Potřebný objem finančních prostředků je v řádu milionů. V závěru letošního roku bude proinvestováno za restaurování prospektu a skříně pozitivu cca 1, 5 mil Kč a téměř bude ukončena první etapa projektu, jímž je záchrana prospektu. Měla by nastoupit etapa druhá, tedy výstavba nového nástroje. Těžko si však představit nové varhany na kůru před realizací potřebných oprav interiéru stavby samé, včetně kručky. Ukázalo se být nemožným žádat na projekt obnovy varhan a restauraci kostela z fondů Evropské unie (ROP Střední Čechy), jinak tomu snad bude v tzv. norských fondech (pětileté období bude končit v roce 2014), zprávu o nichž přinesla ČTK 9. června 2009. Předpokladem pro podání žádosti je zpracovaná projektová dokumentace pro opravy kostela včetně statického posouzení kručky a instalace varhan. Výsledkem výběrového řízení je zadání zpracování této dokumentace firmě MURUS. Projekt v hodnotě téměř půl milionu korun bude hrazen následovně: 190 000 Kč – již dříve získaný příspěvek od Společnosti pro duchovní hudbu, 100 000 Kč MOOS, zbytek Proboštství Mělník. Možná by snad mohl někdo namítnout, co se stane s dokumentací, pokud by záměr v norských fondech neuspěl. Kostel sv. Petra a Pavla byl v minulém roce zařazen do dotačního Programu záchrany architektonického dědictví. Každý rok se musí žádat o přidělení dalších finančních prostředků na konkrétní etapu. Zpracovaná projektová dokumentace toto umožní.

Na vlastní nástroj je však třeba dále sbírat (podmínkou případného přidělení dotace je finanční spoluúčast žadatele). V současné době je na spolkových účtech určených výhradně na varhany cca 2 mil. Kč. V současných odhadech je však na nástroj, který by po stránce zvukové odpovídal chrámovému prostoru a měl 24 rejstříky, potřeba ještě dalších 8 mil. Kč. Při velikosti

obohacení přítomnosti, chce napomáhat jejich obnově“, a proto se rozhodl zaštitit Projekt obnovy varhan chrámu sv. Petra a Pavla v Mělníku (odsouhlaseno Valnou hromadou spolku 26. ledna 2006). MOOS uzavřel s Proboštstvím Mělník smlouvu o spolupráci na projektu obnovy varhan, vyhlásil veřejnou sbírku, uzavírá s dárci smlouvy, pořádá a spolupořádá akce ve prospěch projektu, jako např. benefiční koncert, Cyklus chrámových koncertů, Místa

našeho města by to znamenalo, že by každý jeho občan přispěl částkou 400 Kč. Vyvolalo snad toto sdělení úsměv na Vašich tvářích a kdesi uvnitř otázku proč by snad Mělničané měli přispívat na varhany? Zde jsou možné odpovědi:

- Nástroj v kostele neslouží pouze jako nástroj liturgický, ale též jako nástroj koncertní a koncerty do něj přilákaly již tisíce posluchačů. Přispívá tak k obohacení kulturního života našeho města.
- Jsme spojeni s určitým místem, které utváříme pro naše nástupce. Naším předkům se nepodařilo vyřešit varhanní provizorium, a tak je možné se o toto pokusit právě nyní, kdy technický stav stávajícího nástroje vyžaduje statistickou investici (blížící se miliónu).
- Pokud za námi přijede návštěva, chceme ji ukázat naše město. Radnici, zámek, kostel, zámeckou vyhlídku, podzemí. Vše s určitou hrdostí. Zajděte si do kostela a podívejte se nejprve na krásný oltář s obrazem Karla Škréty a s vynikajícími sochami z dílny kosmonoských Jelínků a potom pohlédněte na varhany, které mají být důstojným protějškem právě oltáře (což dokazuje mimořádně bohatá řezbářská výzdoba prospektu z r. 1712), aby byl prostor vyvážený. Snadno pochopíte tu obrovskou disproporci, kterou malý nástroj firmy Josef Rejna & Josef Černý způsobuje.

Málokterá věc vzniká snadno. Stačí se podívat např. na historii vzniku Masarykova kulturního domu, který jsme v roce 70. výročí jeho existence tak oslavovali a jeho tvůrce jsme odměnili Řádem města. Ovšem o kulturní stánek usilovali Mělničtí již od 80. let 19. století. K vlastní realizaci však došlo až ve 30. letech 20. století (slavnostní otevření 1936) a ta byla výsledkem obrovského úsilí několika jedinců sdružených ve Spolek Masarykova kulturního domu. Ten se obracel k veřejnosti: „Pomozte nám budovat toto veliké dílo, abychom posvětili svůj život krásným činem, abychom zabezpečili příštím generacím středisko, ze kterého by prýštil život kulturní a mravní osvěžující denní shon a povznášející občanstvo nad osobní a třídní nevráživost. Podpořte nás mravně a hmotně!“ Ale ještě v roce 1933 moc optimismu mezi členy Spolku nebylo. Prof. Dr. Viktor Nejdla uvedl: „Na veřejnost spoléhat nemůžeme, ta je chabá, netečná, a proto s tím větší houževnatostí musíme pracovat sami.“ Dílo se však nakonec podařilo.

I my jsme již společným úsilím zachránili jedinečný barokní prospekt. Představen vám bude na závěrečném koncertu letošního desátého ročníku Cyklu chrámových koncertů 13. září 2009 v 16 hod., který je zároveň součástí Dnů evropského dědictví. Pojdme se teď pokusit postoupit o krok dál. Pokud se rozhodnete pomoci, patří Vám náš obrovský dík.

za MOOS Renata Špačková

¹⁾ V závěru pan varhanář dodává: „Přeji vám, abyste nashromáždili finanční prostředky na uskutečnění vašich plánů a aby tento nástroj vydržel do té doby, kdy se vaše plány naplní.“ Uvidíme.